

מדינת ישראל משרד האנרגיה

ל' ניסן תשפ"ב
01 מאי 2022

תמיכה באוכלוסייה הפגיעה במסגרת המעבר לכלכלה דלת פחמן –

סיכום הדברים שעלו מהקול הקורא

במסגרת המאמצים להפחתת פליטות גזי חממה וקידום מעבר לכלכלה דלת פחמן החליטה ממשלת ישראל על מספר צעדים, בניהם ההחלטה להטלת מס על פליטות גזי החממה במשק הישראלי.¹ מס מסוג זה, הנקרא גם מס פחמן, הוא צעד מדיניות מוכר המקובל בעולם כצעד אפקטיבי במסגרת המאמץ להפחתת פליטות. מס פחמן אשר מוטל על דלקים פוסיליים מאפשר הפנמה של העלות החיצונית הסביבתית של דלקים אלו. עם זאת, עבור משקי בית בעלי הכנסה נמוכה, המס עלול לייצר נטל כלכלי ללא יכולת משמעותית להתייעל אנרגטית כדי להפחית את השפעתו.

לאור זאת, במסגרת החלטת הממשלה בנושא תמחור פחמן, הטילה הממשלה על צוות בין משרדי לגבש המלצות על מנגנונים שיקלו על אוכלוסיות אלה בהתמודדות עם המעבר לאנרגיה נקיה והצורך לייעל את צריכת האנרגיה, וזאת מבלי לפגוע בתמריץ להפחתת פליטות. בצוות חברים משרד האנרגיה, אגף תקציבים והכלכלנית הראשית ממשרד האוצר, משרד הרווחה, המשרד להגנת הסביבה, בנק ישראל והביטוח הלאומי. ההמלצות יוגשו למנכ"ל משרד האנרגיה, ואלו שיאומצו ייושמו באמצעות תקציב שהוקצה לטובת העניין החל משנת כניסת הצו לתוקף – שנת 2023.

בדצמבר 2021, הצוות פרסם קול קורא אשר הזמין אזרחים וארגונים להגיש עמדות והצעות לצוות בנוגע למגוון נושאים.

בעקבות העבודה של הצוות והקול הקורא, הוגשו 15 עמדות כתובות מארגונים ואזרחים לצוות, כולל מהארגונים הבאים: אדם טבע ודין, אקים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, האגודה לצדק סביבתי, עיריית ת"א יפו, עמותת כיוונים, השל, אגודת הגליל ומיזם סעיד אלחרומי, שוברות קירות וקולקטיב כאנתוקס, רבנים לזכויות אדם, מטה חירום אקלימי-אקולוגי. בנוסף, התקיימו מספר מפגשי בשיחות וידיאו עם ארגונים שהביעו רצון לכך.

אנחנו מודים לכם מאד על הקדשת הזמן והמחשבה לגיבוש העמדות הכתובות ולניהול השיח בעל פה. המידע והתובנות שהעברתם מסייעים לנו בגיבוש תמונה מלאה של המצב בשטח, ושל היתרונות והחסרונות של מנגנונים אפשריים.

הצוות נמצא כעת בשלבים מתקדמים של העבודה וגיבוש ההמלצות למקבלי ההחלטות.

ראו להלן סיכום של עיקרי הדברים שהועלו במסגרת הקול הקורא.

סיכום ההצעות והעמדות

מרבית המגיבים בירכו על עצם הטלת המס, והזדהו עם מטרת המס – עידוד המעבר לאנרגיה דלת פחמן וכלכלה בת קיימא. עם זאת, עמדה אחת הביעה התנגדות למדיניות; עמדה זו טענה כי מס פחמן הוא לא פתרון אפקטיבי להפחתת פליטות ולא גורם למזהמים או לשחקנים חזקים לשלם על הזיהום.

כאמור, לצד התמיכה המשמעותית בצעד המדיניות הכללי, הושמעה דאגה משמעותית מהפגיעה האפשרית באוכלוסיות מוחלשות. המגיבים הדגישו את העובדה שהשכבות החלשות מוציאות אחוז

¹ החלטת ממשלה 286 מיום 01.08.2021 בעניין תמחור פליטות גזי חממה

מדינת ישראל משרד האנרגיה

גבוה יותר מהכנסתן הפנויה על צרכי האנרגיה שלהן – מים, גז בישול ובעיקר חשמל – מאשר העשירונים העליונים והאוכלוסייה המבוססת יותר.

בנוסף, נאמר כי אוכלוסיות מוחלשות ואוכלוסיות בעלות משאבים פנויים דלים – כמו קשישים ומרותקי בית, אנשים עם מוגבלויות, משפחות החיות בעוני, משפחות חד הוריות, משפחות מרובות ילדים, דרי רחוב ופליטים – הן גם האוכלוסיות שחשופות יותר להשפעות השליליות הצפויות של שינוי האקלים. רבים מממשקי הבית המתוארים מתגוררים במבנים ללא בידוד יעיל, בשכונות עם מיעוט שטחים ירוקים ומיעוט צל בשטח הציבורי.

כלומר, אוכלוסייה זו חשופה לפגיעה כפולה – שינוי האקלים ישפיע עליה בצורה חריפה יותר כי אין לה את האמצעים להתמודד עמו בצורה מיטבית; ובנוסף, ההחלטה להטיל מס פחמן – מס שנועד להקטין את הפגיעה הצפויה משינוי האקלים – ישפיע עליה באופן רגרסיבי.

בשיחות עם פעילים חברתיים שחיים בעוני, נציגי הצוות הקשיבו לאתגרים היומיומיים: פעילים שיתפו בניסיון לחסוך בצריכת חשמל בכל דרך אפשרית, כולל קבלת החלטות קשות על סדרי עדיפויות בין צרכים חיוניים של משק הבית. בהעדר מידע עדכני וברור בנוגע לעלות של הפעלת מכשירי חשמל שונים ולמאפייני הצריכה והבידוד של הדירה, ובשל שיטת החיוב המתבססת במקרים רבים על הערכה, לעתים קרובות המאמצים המשמעותיים לחסוך בחשמל לא נושאים פירות, ומשק הבית נותר עם חשבון חשמל גבוה מדי. המענים הקיימים היום למשקי בית הנמצאים בחובות, כמו מונה תשלום מראש, אינם מספקים מענה מיטבי עבור הצרכנים, ואף מחריגים את משקי הבית האמורים מאיסוף הנתונים והערכות המצב שעורכות רשות חשמל וחברת חשמל.

שני ארגונים ציינו באופן ספציפי את צריכת החשמל המוגברת שמאפיינת חלק מהאוכלוסייה עם צרכים מיוחדים, אשר זקוקים למכשירי חשמל מיוחדים כדי לתמוך באורח חייהם, ו/או אקלום מוגבר של הסביבה הביתית. צריכת חשמל מוגברת מאפיינת גם אוכלוסייה עם מחלות רקע משמעותיות.

במסגרת התגובות שהתקבלו, הועלו הצעות לצעדי מדיניות כלליים בנושאי מיסוי הפחמן, אנרגיות מתחדשות והיערכות למשבר האקלים בכלל. כמו כן, התקבלו תגובות שהתמקדו בחלוקת משאבים וכאלה שהתמקדו בהתייעלות אנרגטית וייצור חשמל. להלן עיקרי ההצעות בתמצית:

מענים מוצעים – צעדי מדיניות כלליים

- ניתוב הכנסות מס פחמן לקרן ייעודית לייצור אנרגיות מתחדשות
- הטלת המס על גורמים מזהמים בלבד
- ליווי מס פחמן עם קמפיין חינוכי בנוגע למטרותיו ודרכי התייעלות
- מתן קצבת חשמל מינימלית בחינם למשקי בית
- הרחבת המגבלות על ניתוק חשמל ככלי גבייה
- מעבר לתעריף חשמל מדורג לפי כמות הצריכה
- פטור לאוכלוסיות מוחלשות מתשלום מס פחמן
- חיוב עמידה בתקן בנייה ירוקה וייצור חשמל בהתחדשות עירונית
- הקמת מרכזי חימום/קירור קהילתיים אשר משרתים את כלל הציבור, ובתוכם מי שמתקשה לחמם או לקרר את ביתו.
- התאמת המדיניות העוסקת באנשים עם מוגבלויות לאנרגיות מתחדשות, כולל הלוואות לרכישת רכבים חשמליים נגישים

מדינת ישראל משרד האנרגיה

מענים מוצעים – צעדים לחלוקת משאבים

- חלוקת מענק כספי ישיר למשקי בית המוגדרים כזכאים
- הפחתת מס רגרסיבי כמשקל נגד להטלת מס הפחמן

מענים מוצעים – כלים להתייעלות אנרגטית וייצור חשמל

- עידוד וסבסוד החלפת מכשירים חשמליים
- עידוד וסבסוד "שיפוץ ירוק" של מבנים לצורך שיפור ביצועים אנרגטיים
- תמיכה בהתייעלות באמצעים טכנולוגיים – התקנת חיישני ובקרי חשמל שמגדילים את השליטה על צריכת החשמל.
- הטלת חובה ותמריצים לקידום התייעלות על יצרניות החשמל- על ידי הטלת חובה, עידוד ותמריצים על יצרניות החשמל להגיע ליעדי התייעלות, כדי שאלו יפעלו אל מול הצרכנים לכדי לייעל את הצריכה שלהם ולייצר חיסכון עבור הצרכנים
- הרחבת מעגל המשתתפים בייצור חשמל והנהנים מההכנסות, באמצעות הדרכה והסברה, הפחתת רגולציה ותמריצים, בין השאר דרך עידוד קהילות אנרגיה.

המשך העבודה

אחרי שמיעת ולמידת ההצעות, הצוות בחן את המשמעויות של הצעות שונות. כעת, הצוות נמצא בשלב מתקדם של גיבוש המלצות למנכ"ל משרד האנרגיה. ההמלצות יוצגו גם בוועדת הכספים בכנסת.